

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI*

Reasons and Solutions for Afghanistan-Centered Migration

Ahmad Khan DAWLATYAR**

Öz

Afganistan dünyada en çok göç veren devletlerden biridir. Nitekim neredeyse Afgan göçmen bulunmayan bir devlet yoktur. Dolayısıyla Afganistan merkezli göç küresel bir sorundur. Taliban'ın ikinci döneminde de Afganistan kaynaklı göçte artış yaşanmıştır. Göçün ana nedenlerinin savaş, istikrarsızlık, işsizlik ve fakirlik olduğu ifade edilebilir. Bu makalede de Afganistan merkezli göçe yol açan faktörler ve konuya dair çözüm arayışları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Göç Sorunu, Savaş, Taliban, Uluslararası Toplum.

Abstract

Afghanistan is one of the countries that send the most immigrants in the world. As a matter of fact, there is almost no state without Afghan immigrants. Therefore, migration based in Afghanistan is a global problem. In the second period of the Taliban, there was an increase in immigration originating from Afghanistan. It can be stated that the main reasons for migration are war, instability, unemployment and poverty. In this article, the factors leading to Afghanistan-based migration and the search for solutions to the issue are examined.

Keywords: Afghanistan, Migration Problem, War, Taliban, International Community.

* Makale Geliş Tarihi: 04.03.2023

Yayına Kabul Tarihi: 10.04.2023

** Doktor Adayı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, e-posta: ahmaddawlatyar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1176-7130.

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

GİRİŞ

Tarih boyunca Afganistan topraklarından başka coğrafyalara göç eden kişiler olduğu görülmektedir. Örneğin Mevlana Celaldin Muhammed Belhî'nin ailesi, 13. yüzyılda günümüzdeki Afganistan'ın Belh Vilayeti'nden Anadolu'ya göç etmiştir. Benzer bir şekilde 19. yüzyılda 70 Afgan ailenin Avustralya'ya göç ettiği de tarihi belgelerle kanıtlanmaktadır. Bilindiği gibi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB), 1979 yılında Afganistan'ı işgal etmesi ise milat olmuştur. O tarihten beri ülkede, güvensizlik ve istikrarsızlık devam etmektedir. Konjonktürel olarak savaşın iç ve dış aktörleri değişse de savaşın sonuçları olan ölüm, sakat kalma, açlık, işsizlik ve geri kalmışlık, kitlelerin göç hareketlerini ivmelendirmektedir.

Bilindiği üzere Taliban, 15 Ağustos 2021 tarihinde yeniden Afganistan'ı kontrol altına almış ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve müttefiklerinin 31 Ağustos 2021 tarihinde çekilmesinin ardından ülkenin mutlak egemen gücü haline gelmiştir (Erol ve Başaran, 2021a: 2). Taliban'ın Kabil'e girmesinin ardından pek çok Afgan, Kabil Havalimanına giderek yurtdışına çıkmaya çalışmıştır. Bu sırada trajik hadiselerin yaşandığı da görülmüştür. Nitkeim Taliban'ın Afganistan'd yeniden egemen olmasıyla birlikte Afganistan kaynaklı göçün arttığı görülmektedir. Bu göçlerin ağırlıklı olarak düzensiz ve yasadışı yollarla gerçekleştiği görülmektedir. Taliban döneminde göçün artmasının ana nedeni ise uluslararası toplumun Taliban yönetimini tanımaması sebebiyle insani yardımlar dışında Afganistan'a yönelik desteklerini durdurması ve yabancı firmalar ve devletlerin Afganistan'a yatırım yapmaya sıcak bakmamasıdır. Bu da yoksulluk ve işsizlik gibi problemleri beraberinde getirmektedir.

Öte yandan Afganistan, uyuşturucu üretimi ve silah kaçakçılığı yapılan devletlerin başında gelmektedir. Ayrıca terör örgütü Devlet'ül Irak ve's Şam (DEAŞ) da gerçekleştirdiği saldırılarla Afganistan'da varlık göstermektedir. Dolayısıyla Afganistan kaynaklı göçün uyuşturucu ticareti, insan ve silah kaçakçılığı ve güvenlik kaygılarından da etkilendiği ifade

edilebilir. Diğer taraftan teröristler de kaçak yollarını kullanarak başka ülkelere geçebilmektedir. Bu sebeple de Afganistan merkezli göçün ciddi problemleri beraberinde getirdiği öne sürülebilir. Kuşkusuz bu durumda bölge devletleri başta olmak üzere tüm dünya etkilenmektedir.

Göçün insani boyutunun yanı sıra güvenlik riskleri de bulunduğu için pek çok devlet, düzensiz göçü ulusal güvenliği tehdit eden bir unsur olarak nitelendirip sert politikalar uygulamaktadır. Bu süreçte devletlerin sert uygulamalara başvurması ve inan kaçakçılarının yanlış yönlendirmeleri, her yıl binlerce Afganın hayatını kaybetmesine sebebiyet vermektedir.

Afganistan merkezli göç, yabancı devletlere sorun olmakla kalmamakta; aynı zamanda Afganistan'ın insan gücünü de olumsuz etkilemektedir. Çünkü kalifiye insanlar yurtdışına çıkmakta ve beyin göçü yaşanmaktadır. Bu nedenle de Afgan göçmenler mevzusu oldukça mühim bir meseledir. Nitekim bu makalede de Afganistan merkezli göç incelenmektedir.

YURTDIŞINDAKİ AFGAN GÖÇMENLERİN SAYISI

Afganistan'ın nüfusu net olmadığı gibi yurtdışında yaşayan Afganlar hakkında kesin bir sayı da bulunmamaktadır. Yurtdışında yaşayan Afgan göçmenler hakkında rapor hazırlayan kurum ve araştırma merkezlerinin paylaştığı veriler birbirine benzememektedir. SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesinden sonra 1981 yılında yapılan bazı araştırmalar, 6 milyon Afgan'ın İran ve Pakistan başta olmak üzere diğer devletlere göç ettiğini belirtmiştir (BBC, 2022a). SSCB, Afganistan'dan çekildikten sonra ise bazı Afganların ülkesine döndüğü bilinmektedir. 1990'lı yıllarda yapılan bir araştırma, 5 milyon Afganın yurtdışında yaşadığını ve bu rakamın da dünyadaki göçmenlerin üçte birini oluşturduğunu ortaya koymuştur. Afganistan'dan göç eden kişilerin her din, dil, mezhep, ırk ve coğrafyada olduğu bilinmektedir (The Daily Afghanistan, 2022).

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarından sonra, ABD'nin "Sonsuz Özgürlük Operasyonu" sonucunda Taliban yönetimi devredilmiş ve ABD başta olmak üzere Batı'nın desteğiyle Bonn Konferansı'nda alınan kararlar doğrultusunda yeni bir düzen kurulmuştur. Yeni kurulan yönetim, uluslararası toplumun bir parçası olduğu için Afganistan, çok devlet, uluslararası örgüt ve kuruluştan yardım almıştır. Bu yüzden de 2001-2010 yılları arasında pek çok Afganın ülkesine döndüğü görülmüştür.

2001 yılında Taliban devrile de farklı taktik ve stratejilerle gerek koalisyon güçlerine gerekse Afganistan devrik rejimine karşı savaşını sürdürüp güçlenmeye başlamıştır. Çıkan kanlı çatışmalar ise Afganistan merkezli göçü tekrardan tetiklemiştir. Bazı kaynaklar, paylaştığı tahmini rakamlarla 2020 yılında yurtdışında bulunan Afgan göçmenlerin sayısının 6.531.526 milyon olduğunu paylaşmıştır (Afghan Paper, 2022). Ayrıca Taliban Afganistan'a egemen olmadan önce 3 milyon Afganın ülke içinde yer değiştirmek zorunda kaldığı da bilinmektedir (BBC, 2022b).

Taliban, Afganistan'a egemen olduktan sonra yaklaşık bir milyon Afganın yurtdışına çıktığı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda göçmenlerin bir kısmı Batılı devletlerde sığınma talebinde bulunmuşken; bir kısmıysa İran, Pakistan ve Türkiye'ye gitmiştir. Mevcut durumda yurtdışında bulunan Afgan göçmenlerin sayısının yaklaşık 7 milyon olduğu tahmin edilmektedir.

Çin ve Orta Asya Cumhuriyetleri, sınırlarını Afgan göçmenlere kapattığı için Afganlar ya Pakistan'a ya da İran'a gitmektedir. Batılı devletlerin vizesini alan Afganlar, Pakistan'a giderek üçüncü devlete gitmeye çalışırken; yasadışı göçmenlerse İran ve oradan da Türkiye üzerinden AB devletlerine ulaşmaya çalışmaktadır. Nitkeim BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, Afganların Türkiye ve Avrupa'ya ulaşmak için İran'a gittiğini bildirmiştir. Afganların İran'a göç etmesinde Farsçayı bilmeleri, İran'da akrabaları olması ve İran üzerinden Türkiye ve Avrupa'ya ulaşma fikirleri belirleyici rol oynamaktadır. Yasadışı yollarla Pakistan'a giden Afganlar da iş bulamayınca İran'a geçmeye çalışmaktadır (IRNA, 2022).

Hatırlanacağı üzere Taliban'ın Afganistan'a egemen olmasından önce Tacikistan, 100 bin Afgan göçmeni kabul edeceğini açıklamıştır. Taliban'ın Kabil'i ele geçirdiği gün eski Kuzey İttifakı'nın bazı liderleri Afganistan Ulusal Direniş Cephesi'ni kurarak Taliban'a gözdağı vermeye başlamıştır. Taliban, Penşir'e yürüyerek kontrolü ele geçirdikten sonra da cephenin liderleri ve pek çok askeri Tacikistan'a geçmiştir (ISNA, 2022). Bunda Duşanbe yönetiminin Taliban'a mesafeli yaklaşması da etkili olmuştur (Erol ve Başaran, 2021b: 406).

Harita: Afganların En Çok Kullandığı Göç Yolu

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

AFGANİSTAN'DAN GÖÇÜN NEDENLERİ

Afganistan'dan göçün pek çok nedeni bulunmaktadır. Bu başlıkta da söz konusu nedenler ele alınmaktadır.

SAVAŞ VE İSTİKRARSIZLIK

Savaş bir ülkede tüm alanları olumsuz etkileyen bir sorun kaynağıdır. Savaş, devletlerin tüm yapılarının çökmesine sebep olmaktadır. Afganistan merkezli göçün ana nedeni de savaş ve istikrarsızlıktır. Geçmişte insanlar gönüllü şekilde ve daha iyi bir geleceğe kavuşmak için göç ederken; savaş ve istikrarsızlık, Afganları göç etmeye zorlamıştır.

Bu bağlamda Afganistan'da gerçekleşen Sevr Devrimi'yle SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi, zoraki göçün başlangıç noktasıdır. 27 Nisan 1978 tarihinde gerçekleşen Sevr Devrimi'yle Komünistler Afganistan'da egemen olmuştur. Afgan halkı, hükümetin ideolojisini beğenmediği için yönetime karşı ayaklanmıştır. Hükümet ise halkı bastırmak için güç kullanmış ve bunun sonucunda Afgan halkı yurtdışına göç etmeye başlamıştır. Komünist rejim, tek başına ayaklanmaları bastıramadığı için SSCB'den yardım istemiş ve SSCB, komünist rejimi destekleme adı altında Afganistan'ı işgal etmiştir.

İşgal başlar başlamaz Afganistan, jeopolitik rekabet alanı haline gelmiş ve Afgan halkı gerek savaş gerek inancı gerekse baskılardan dolayı İran ve Pakistan'a göç etmiştir. İşgalin ilk yıllarında 6 milyon Afganın yurtdışına göç ettiği bilinmektedir. Göçmenler, yakınlık, dil ve din faktöründen ötürü genel olarak Pakistan ve İran'a göç etmeyi tercih etmiştir.

1989 yılında SSCB, Afganistan'dan çekilince; Afganlar, yavaş yavaş ülkelerine dönmeye başlamıştır. Fakat Mücahitler ile Komünist rejim anlaşamayınca savaş ve istikrarsızlık artmış ve bunun sonucunda Afgan halkı göçe zorlanmıştır. 1992 yılında Mücahitler, Afganistan'da egemen olmuştur. Mücahit gruplar, iktidarı kendi aralarında paylaşamayınca ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir. İç savaş ve Mücahitlerin Komünist rejimde çalışanları ötekileştirmesi sebebiyle Afganistan merkezli göç artmıştır. Batılı devletler, Komünist rejimin kadrolarını siyasi göçmen olarak kabul etmiş ve böylece Afganların Batılı devletler tarafından siyasi sığınmacı olarak kabul edilmesi başlamıştır.

İç savaşa son vererek pür İslam devleti kurma iddiasıyla ortaya çıkan Taliban Hareketi ise 1996 senesinde Kabil'i ele geçirerek Afganistan İslam Emirliği'ni kurmuştur. Taliban, uluslararası toplum tarafından tanınmadığı ve baskıcı rejim kurduğu için göçü engelleyememiştir. Fakat Taliban, İran'ın Afganistan'daki çıkarlarına karşı politika izlediği için Tahran yönetimi, Taliban'a baskı kurmak amacıyla binlerce Afganı zorla Afganistan'a göndermiştir.

11 Eylül 2001 tarihli terör saldırılarından sonra uluslararası toplumun desteğiyle Afganistan'da yeni bir hükümet kurulmuştur. 2001-2009 yılları arasında Afganistan kaynaklı göçün azalmasıyla pek çok Afganın ülkesine döndüğü görülmüştür. Ülkesine dönen Afganlar, Afganistan'ı kolay para kazanabilecek bir yer olarak nitelendirmiştir.

2009 yılında dönemin ABD Başkanı Barack Obama, 2014 senesinde Afganistan'dan çekileceğini duyurmuştur. Afganistan Hükümeti ile Taliban arasında uzlaşma sağlanmadan Obama'nın böyle bir açıklama yapması, Afganistan'ın geleceğini tartışmalı hale getirmiştir. Bu tarihten itibaren parası olan Afganlar ülkeyi terk etmeye başlamıştır. Suriye Krizi'nden dolayı AB devletleri göçmen kabul edeceğini açıklayınca da Afganlar, Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden AB ülkelerine gitmeye çalışmıştır. Bu bağlamda binlerce Afgan'ın AB üyesi ülkelere gittiği bilinmektedir.

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

ABD ve Koalisyon güçleri, 2014 yılında savaşı tamamen Afgan Ordusu'nun omuzlarına yüklemiştir. Afgan güçleri, başlangıçta Taliban'a karşı iyi performans gösterse de ülkede yaşayan siyasi kriz ve ABD'nin Taliban'a yönelik uyguladığı yatıştırma politikasından dolayı Kabil yönetimi, gün geçtikçe Taliban'a karşı mevzi kaybetmeye başlamıştır. Çatışmalar hızlanınca da pek çok Afgan, ya yerini değiştirmiş ya da yurtdışına gitmiştir. 29 Şubat 2020 tarihinde imzalanan Doha Antlaşması'ndan sonra Taliban, bir taraftan Afganistan Hükümeti'yle müzakere ederken; diğer taraftan da saldırılarına hız vermiştir. Yaşanan çatışmalar yüzünden kırsalda yaşayan Afganlar ya şehirlere göç etmiş ya da yurtdışına çıkmaya çalışmıştır.

15 Ağustos 2021 tarihinde Taliban, gücü ele geçirip tüm Afganistan'da egemen olsa da tanınma sorununu aşamadığı için Afganistan'da istikrarsızlık devam etmektedir. Bir taraftan terör örgütü DEAŞ, Afganistan'da varlığını güçlendirirken; diğer taraftan da Taliban muhalifleri, konumlarını güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu durum Afganları yasal ve yasal olmayan yollarla yurtdışına çıkmaya zorlayan ana faktördür.

İŞSİZLİK VE YOKSULLUK

Savaşla birlikte Afganistan merkezli göçü tetikleyen en önemli unsurlardan biri de artan işsizlik ve yoksulluktur. İşgal dönemindeki en büyük sorun da Afganistan hükümetlerinin yardım edilen kaynakları halka ulaştırmak yerine yolsuzluklara bulaşmasıdır. Bunun sonucunda halk işsizlik ve yoksullukla karşı karşıya kalmıştır.

Aslında Afgan halkının nüfusu genç ve dinamikdir. Yani Afganlar, ülkelerinde para kazanarak hayatını sürdüremediği için yurtdışına gitmeye çalışmaktadır. Başka bir ifadeyle Afgan gençler, maruz kaldığı işsizlik ve yoksulluktan kurtulmanın yolunun göçte görmekte ve önce komşu devletlere ardından da Batı'ya gitmeye çalışmaktadır.

Afganistan'da işsizliğe, yoksulluğa ve buna bağlı olarak göçe neden olan faktörlerden bir diğeri yaşanan kuraklıktır. Afganistan'da kuraklık yaşandığında, Afgan halkı bırakın kendisini hayvanlarını bile beslemekte sıkıntı çekmektedir. Çünkü onların elinde modern sulama sistemleri bulunmamaktadır. Bundan dolayı tarlalarını sulayamamakta ve sonuçta ektiği şeylerin hasılatını alamamaktadır. Böyle durumda geçimini tarladan sağlayamayan insanlar ya yurtdışına ya da başka şehre gitmek zorunda kalmaktadır.

Göçün ana kaynaklarından biri işsizlik olduğu için Afganlar, para kazanma gayesiyle yabancı devletlere gitmektedir. Bundan dolayı pek çok Afganın eşini ve çocuklarını yurtdışına götürmediği söylenebilir. Çünkü bunların temel hedefi, yurtdışında para kazanarak Afganistan'daki ailelerinin gereksinimlerini sağlamaktır. Afgan göçmenlerin ailelerinin getirmemesinin bir diğeri de yolculuğun uzun sürmesi ve kadınların yollarda ciddi zorluklara maruz kalacağı endişesidir. Çünkü göçmenler, kolektif şekilde yurtdışına gitmekte ve yabancı devlete ulaşmak için dağlardan geçmektedir.

Taliban'ın yeniden Afganistan'a egemen olmasından sonra yaklaşık 4 ay boyunca öğretmenlerin ve bürokraside çalışan memurların maaşları ödenmemiştir. Bunların dışında Taliban, emeklilerin maaşını da ödeyememektedir. Bunun nedeni ise Afganistan rezervlerinin bloke edilmesi ve dolayısıyla dış yardımların azalmasıdır. Afganistan devrik rejimin bütçesinin %75'i dış yardımlarla sağlanıyordu. İhtiyaçlarını maaşla geçiren ve işinden alıkonulan kişiler, yabancı devletlere gitmeyi tek çözüm olarak görmektedir. Afganistan'ın Yeniden Yapılanması için ABD'nin Afganistan Özel Müfettişliği (CiGAR), Taliban'ın ikinci dönemi sırasında yaklaşık 900.000 kişinin işini kaybettiğini açıklamıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü de Taliban'ın Afganistan'a egemen olmasıyla yarım milyon insanın işinin kaybettiğini duyurmuştur (Independent, 2023).

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

Daha önce Afganlar, İran'da çalışıp para kazanarak ülkelerine dönüyordu. Fakat Suriye Krizi'nden sonra AB ülkelerinin kapılarının yabancılara açması ve ambargolardan ötürü İran'ın ekonomisinin zayıflaması, Afganların Türkiye'ye gitmesine neden olmuştur. Türkiye'ye geçen bazı Afganlar, Türkiye üzerinden Avrupa'ya gitmek isterken; bir kısmı da Türkiye'de kalmaya çalışmaktadır. Türkiye'deki Afgan göçmenlerin genel olarak tarım ve hayvancılık alanında çalıştığı bilinmektedir.

TALİBAN'IN YAŞAM TARZI VE YÖNETİM SİSTEMİNİN BEĞENİLMEMESİ

Afganistan tarihine bakıldığında yeni rejim eski rejimde çalışanlara zulmettiği çok sayıda örnek vardır. Nitekim Afganistan devrik rejimi ile Taliban uzlaşmamış ve sonuçta Taliban, böylesi bir atmosferde Afganistan'a egemen olmuştur. Bu yüzden de Afganistan devrik rejimin güvenlik kurumlarında çalışanlar, hayatlarının tehlikede olduğunu düşünerek yurtdışına çıkmıştır. Bu bağlamda ABD başta olmak üzere pek çok devletin, son 20 yılda kendisiyle çalışan Afganlarla güvenlik kurumlarında çalışan kişileri tahliye ettiği görülmektedir. Yasal yollarla yurtdışına çıkamayan devrik rejimin güvenlik yetkilileri, yasal olmayan yollarla göç etmeye çalışmaktadır.

Taliban, Kabil'i ele geçirir geçirmez genel af ilan etmiştir. Fakat af, genel olarak devrik rejimin üst düzey yetkililerini kapsamaktadır. Sahada ve özellikle de kırsal bölgelerde devrik rejimin güvenlik kurumlarında çalışan pek çok kişinin hedef haline geldiği iddia edilmektedir. BM, Taliban'ın Afganistan'da egemen olmasıyla devrik rejime ait 100 kişinin öldürdüğünü iddia etmektedir (Toseirani, 2023). Devrik rejimin güvenlik kurumlarında ve bürokrasisinde çalışan pek çok kişi, Taliban askerleri tarafından hedef alınma korkusundan ötürü komşu devletlere gitmiştir. Burada komşu devletlere giden kişilerin başında devrik rejimde yerel güç olarak çalışanların geldiği bilinmektedir.

Korkunun yanı sıra son 20 yılda liberal değerler çerçevesinde Afganistan'da yeni bir nesil yetişmiştir. Taliban ise devleti şeriatla yöneteceğini ve demokrasi devrinin bittiği mesajını vermekte ve uygulamaya koymaktadır. Nitekim pek çok ailenin kız çocuklarını okutmak için Afganistan'ı terk ettiği görülmektedir. Dolayısıyla Taliban'ın politikaları da Afgan gençlerini göç etmeye zorlamaktadır. Nitekim yüzlerce üniversite hocası, siyasi analist, sivil toplum kuruluşların temsilcileri ve gazeteci, yasal ve yasadışı yollarla yabancı ülkelere göç etmiştir.

TALİBAN'IN İKİNCİ DÖNEMİNDE AFGANİSTAN'A YAPILAN YARDIMLAR

Son 20 yılda ABD başta olmak üzere tüm dünya, Afganistan'a yardım elini uzatmıştır. Esasen Afganistan devrik rejiminin bütçesi genel olarak dış yardımlarla sağlanmaktaydı. Taliban Dışişleri Bakanı Emir Han Muttaki de yaptığı bir konuşmada, Afganistan devrik rejiminin bütçesinin %75'inin dış yardımlarla sağlandığını ifade etmiştir. Taliban'ın yeniden Afganistan'a egemen olmasıyla yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlar, Afganistan'a yönelik yardımlarını ya kesmiş ya da azaltmıştır.

Bununla birlikte ABD, Afganistan'ın rezervlerini bloke etmiştir. Bu durumun Afganistan'da ciddi insani krize yol açtığı görülmektedir. Yani ABD, aslında Taliban'ı değil; Afgan halkını cezalandırmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler (BM), konuya ilişkin yayımladığı raporda Afganistan'da iki kişiden birinin açlıkla karşı karşıya olduğunu, Afganistan'a yardım edilmezse yüzlerce kişinin hayatının kaybedeceğini duyurmuştur (DW, 2022).

Öte yandan uluslararası toplum, her ne kadar Taliban yönetimini tanımasa da Afganistan'a insani yardım göndermektedir. Bu bağlamda Taliban'ın ikinci döneminde de insani yardım olarak pek çok devlet

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

ile uluslararası örgüt ve kuruluşun Afganistan'a nakit ve gıda yardımı gönderdiği görülmektedir. Taliban'ın Afganistan'da egemen olmasından sonra Afganistan'a yapılan yardımlar şu şekildedir:

- **BM:** BM, Taliban'ın ikinci döneminde "Afganistan'a Mali Yardım Konferansı"nı düzenlemiştir. Konferansa katılanlar, 1 milyar dolar Afganistan'a yardım gönderme taahhüdünde bulunmuştur (Radio Farda, 2022). Konferansın ardından BM insani yardım olarak da 1,5 milyar dolar topladığını ve 7 milyon Afgana yardım ettiğini duyurmuştur. Yapılan yardımlar gıda ve nakit paradan oluştuğunu oluşturmaktadır (8am, 2022).

BM, 2022 yılı için insani yardım olarak Afganistan'a 5 milyar dolar yardım gönderilmesi gerektiğini ve bu orandan 600 milyon doların Pakistan ve İran'da bulunan Afgan göçmenlere verilmesini talep etmiştir (Euronews, 2022). BM, aldığı bir kararla 2022 yılının Nisan ayına kadar her hafta Afganistan'a 20 milyon dolar göndereceğini duyurmuştur. Aynı yılın Nisan ayından sonra da BM'nin dolar göndermeye çalıştığı görülmektedir. Gönderilen para, önce Afganistan Uluslararası Bankasına (AİB) aktarılacak ardından da BM uzmanlık kuruluşları ve sivil toplum aracılığıyla ya nakit şeklinde ya da gıda satın alınarak Afgan halkına dağıtılacaktır (Shafaqna, 2022).

BM, 2023 senesinin Ocak ayında yaptığı açıklamayla Taliban'ın ikinci döneminde örgütün insani yardım olarak Afganistan'a 1,8 milyar dolar gönderdiğini bildirmiştir. Örgüt, yardımların Taliban'a verilmediğini ve uzmanlık kuruluşları aracılığıyla yapıldığını açıklamıştır. Nitekim BM, Afganistan'da 25 milyon insanın yardıma ihtiyacı olduğunu duyurmuştur (Azadi Radio, 2022).

- **Avrupa:** 12 Ekim 2021 tarihinde düzenlenen G 20 Zirvesi'nde AB, Afganistan'a 1 milyar avro yardım edeceğini ve yapılan yardımların Afganistan içinde ve komşu devletlerde bulunan Afganlara verileceğini duyurmuştur. Yardımın temel hedefinin Afganistan'ın ekonomik

ve sosyal yapısını çöküşten kurtarmak olduğu açıklanmıştır (DW, 2022). AB üyelerinin de Afganistan'a önemli miktarda yardım ettiği bilinmektedir.

Bu bağlamda Almanya, Afganistan'a 250 milyon avro yardım etmiş ve yardımını 600 milyon avroya çıkaracağını duyurmuştur. AB ve Almanya, uluslararası örgütler ve kuruluşlar aracılığıyla yardımlarını Afgan halkına dağıtmaktadır (İtlaati Ruz, 2022). İran ve Pakistan'da bulunan Afganlara Almanya'nın 57 milyon avro yardım ettiği bilinmektedir (UNHCR, 2022). İngiltere ise insani yardım olarak Afganistan'a 75 milyon pound yardım edeceğini duyurmuştur. Ayrıca İran'da bulunan Afgan göçmenlere 2,7 milyon dolar yardım edeceğini duyurmuştur (Mehr News Agency, 2022). Fransa da 100 milyon avro yardım yapacağını duyurmuştur. Yapılan yardımların BM'nin uzmanlık kuruluşları aracılığıyla gerçekleştireceği belirtilmiştir.

- **ABD:** ABD, BM'nin çağrısı üzerine Afgan halkına insani yardım olarak 144 milyon dolar yardım edeceğini duyurmuştur. 2021 yılında insani yardım olarak ABD'nin Afganistan'a 474 milyon dolar gönderdiği bilinmektedir. Son olarak ABD, insani yardım olarak 308 milyon dolar yardım edeceğini duyurmuştur (DW, 2022). CİGAR, Taliban'ın ikinci döneminde ABD'nin insani yardım olarak 1,1 milyar dolar gönderdiğini bildirmiştir (ISNA, 2022).
- **Kanada:** 22 yılında insani yardım olarak 56 milyon dolar yardım edeceğini duyurmuştur. Söz konusu yardımlar, uluslararası örgütler ve kuruluşlar aracılığıyla ulaştırılmaktadır (Azadi Radio, 2022).
- **Çin:** Çin insani yardım olarak Afganistan'a yiyecek, giysi, battaniye ve Covid-19 aşısı göndermiştir. Çin yardımlarını Taliban Göçmen Bakanı Halilurrahman Hakkani'ye teslim etmiştir. Buna ek olarak Çin, 31 milyon dolar değerinde aşı ve yiyecek göndereceğini de duyurmuştur (Independent, 2022).

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

- **Rusya:** Rusya, üç uçakla 36 ton insani yardım malzemesi göndermiştir. Daha önce Rusya'nın uçaklarla insani yardım gönderdiği bilinmektedir. Gönderilen yardımlar; ilaç, yiyecek, Covid-19 aşısı ve battaniyeden oluşmaktaydı. Yardımlar, Taliban yönetimine teslim edilmiştir (IRIB, 2022).
- **Türkiye:** İnsani yardım olarak 750 tondan oluşan iyilik trenini Afganistan'a göndermiştir. Türkiye, ikinci iyilik treni kapsamında 920 tondan oluşan insani yardım malzemesini de Afganistan'a ulaştırmıştır (TRT, 2022).
- **Hindistan:** Hindistan, hava yollarından Afganistan'a ilaç ve yiyecek göndermektedir. Ayrıca Pakistan üzerinden 50 bin ton buğday yolladığı görülmüştür (Tolo News, 2022).
- **İran:** İran'ın Afganistan'a 18 turda insani yardım gönderdiği bilinmektedir. İran'ın yardımları, yağ, un, ilan ve giysilerden oluşmaktaydı (DW, 2022).
- **Pakistan:** Pakistan, zaman zaman Afganistan'a insani yardım göndermektedir. Ayrıca 5 milyar rupi değerinde yardım göndereceğini bildirmiştir (Tasnim News Agency, 2022).
- **Kazakistan:** 2021 senesinin Ekim ayında Kazakistan, insani yardım olarak Afganistan'a 5000 ton un yardım edeceğini duyurmuştur. 28 Aralık 2021 tarihinde 1.5 ton ilaç da gönderdiğini açıklamıştır. Buna ek olarak Astana yönetimi, 1.9 milyon dolar değerinde 155 ton gıda ve ilaçtan oluşan insani yardım gönderileceğini bildirmiştir (AFINTL, 2022).
- **Özbekistan:** 15 Eylül 2021 tarihinde Özbekistan, un, yağ, gıda, ilaç, kıyafet ve ayakkabıdan oluşan insani yardım malzemeleri göndermiştir. 23 Aralık 2021 tarihinde Özbekistan, 63 vagon insani yardım malzemesini Afganistan'a göndermiştir. Zaman zaman Özbekistan, insani yardım olarak yiyecek ve kıyafet göndermektedir (Azadi Radio, 2023).

- **Türkmenistan:** 15 Aralık 2021 tarihinde Türkmenistan, 1,2 milyon dolar değerinde petrol, doğalgaz, gıda, buğday ve elbiseden oluşan insani yardım malzemesi göndermiştir. 16 Aralık 2021 tarihinde Türkmenistan'ın gıda, giysi, doğalgazdan oluşan 1000 ton insani yardım malzemesi gönderdiği bilinmektedir (VOA, 2023).
- **Kırgızistan:** 13 Ekim 2021 tarihinde Kırgızistan, Afganistan'ın Pamir Dağlarında yaşayan Kırgızlara, 5 milyon sum değerinde 95 ton malzeme yardım etmiştir. 12 Şubat 2022 tarihinde Kırgızistan; un, yağ, pirinç, makarna ve etten oluşan 53 ton insani yardım göndermiştir (Fars News Agency, 2023).
- **Tacikistan:** 26 Kasım 2021 tarihinde Tacikistan, Dünya Gıda Programı aracılığıyla 2500 ton un ve buğday göndermiştir (AFINTL, 2023).

AFGANİSTAN KAYNAKLI GÖÇ SORUNUN ÇÖZÜM YOLLARI

Afganistan merkezli göçün pek çok nedeni olduğu gibi tek çözümden söz etmek zordur. Fakat göçün azaltılması ve mümkün mertebede yasadışı göçleri önlemek için kısa, orta ve uzun vadeli çözümlerden bahsedilmesi mümkündür.

KISA VADELİ ÇÖZÜM YOLLARI

BM verilerine göre, Afgan halkının çoğu insani krizle karşı karşıya kalmakta ve günlük geçimlerini sağlamakta zorluk çekmektedir. Taliban, tüm Afganistan'a egemen olsa da uluslararası toplum, Taliban'ı muhatap almaktan çekinmekte ve doğrudan yardım göndermek yerine insani yardım göstermektedir. Taliban'ın ikinci dönemine yapılan yardımlara bakıldığında, genellikle insani yardım malzemelerinin Afganistan'a gönderildiği anlaşılmaktadır. Ukrayna Krizi'nin ardından Afganistan, dünyanın

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

gündeminden düşmüş ve Afgan halkının adeta kendi kaderine terk edildiği görülmüştür. Batılı devletler ve kuruluşlar, yardımlarını Taliban aracılığıyla değil; devlet dışı örgütler vasıtasıyla yaparken; Çin ve Rusya başta olmak üzere bölge devletleri ise insani yardımlarını doğrudan Taliban aracılığıyla dağıtmaktadır.

Taliban'ın ikinci döneminde en çok insani yardım yapan aktörlerin ABD başta olmak üzere Batı olduğu görülmektedir. İnsani yardımların yapılması konusunda Batı ile Taliban ve Taliban muhalifleri arasında tartışmalar yaşanmaktadır. BM başta olmak üzere pek çok devlet, Taliban'ı muhatap almayarak yardımlarının devlet dışı örgütler ve sivil toplum kuruluşlarıyla dağıtırken; Taliban, yardımların kendisiyle koordineli şekilde yapılmasını istemektedir. Afganistan Ulusal Direniş Cephesi başta olmak üzere Taliban muhalifleri ise Batı'nın Afganistan'a gönderdiği dolarların Taliban'ın güçlenmesine neden olduğunu öne sürmektedir.

Taliban yönetimi, Afgan halkı gibi artık Afganistan'ın realitesidir ve iç aktörler bakımından her türlü çözümün onu dışlayarak başarılı olacağını söylemek zordur. Bu bağlamda Taliban'ı dışlayarak yardımları denetimsiz şekilde dağıtmak ya da yardımları tamamen Taliban'a teslim ederek keyfi şekilde davranmasına seyirci kalmak yerine uluslararası toplum ile Taliban'ın ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılacağı "Yardımları Dağıtma Komisyonun" oluşturulması ve onun aracılığıyla yardımların dağıtması, göçlerin ani şekilde durdurulması için önemli bir adımdır. Çünkü komisyon, bir taraftan Taliban'ın göç sorununun çözüm yolunun bir parçası haline getirecek; diğer taraftan da yardımların ihtiyacı olan insanlara ve bölgelere ulaştırılması kolaylaşacaktır. Ayrıca yardımların dağıtımında yolsuzlukların önüne geçilecek ve Taliban, Afgan halkı ve uluslararası toplum arasında bir güven ortamı oluşacaktır.

Afganistan merkezli göçün temel nedeni işsizlik ve fakirlik olduğuna göre, yardımlar iyi biçimde günlük ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken insanlara verildiğinde, onların göç etmek yerine ülkelerine kalmayı seçeceği söylenebilir. Taliban, yardımların adil şekilde dağıtılması konusunda titiz çalışarak devlet olduğu ve devlet gibi çalışacağı mesajını vermeye özen göstermektedir. İnsani yardımların ihtiyacı olan kesimlere ulaştırması Taliban'ın yolsuzluklara ve kamunun mallarının boş yerlere harcamak yerine Afgan halkının temel ihtiyaçları doğrultusunda harcadığını gösterebilir. Bu durumda göçün büyük oranda durma ihtimali yüksektir.

Bazı devletler, yardımlarını kendine yakın olan etnik gruplara ulaştırmakta ve Batılı aktörler, yardımlarını nakit şekilde ve uygun görülen bölgelere vermektedir. Bu durum, Afgan halkında yardımların eşit şekilde dağıtılmadığı düşüncesini yaratmaktadır. Eski rejimde yardımlar, adaletli şekilde dağıtılmıyordu ve bu durum, Afgan halkının Taliban'a sıcak bakmasına neden olmuştu. Dolayısıyla Taliban, geçmişten ders çıkararak ve yardımların dağıtılması konusunda şeffaf davranarak halkın sempatisini kazanabilir. Pek çok devlet ve uluslararası kuruluş, yardımları ihtiyaç sahiplerine dağıtılmadığı gerekçesiyle yapacağı yardımları durdurmuştur. Dolayısıyla Taliban, yardımların dağıtılması konusunda medya ve sivil toplum kuruluşların temsilcilerinin yer almasına müsaade ederek şeffaf davranmaya yönelebilir. Son olarak Batılı devletler, yapacağı yardımları, keyfi şekilde yapmak yerine "Yardım Komisyonu"nda yer alarak komisyon üzerinden yürütebilir.

ORTA VADELİ ÇÖZÜM YOLLAR

İnsani yardımların koordineli şekilde dağıtılması pansuman tedbirlerdir ve iyi biçimde dağıtılması, Afgan halkını açlıktan kurtarabilir. Fakat orta vadede Taliban ile uluslararası toplumun tanınma sorununu aşması gerekmektedir. Zira Taliban ile uluslararası toplum uzlaştığında taraflar arasında güven ortamı oluşacaktır. Taliban, güven ortamından yararlanarak ulusal ve uluslararası meşruiyet sorununu çözmeye çalışabilir.

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

İç aktörler bakımından Afganistan'daki tüm gelişmelerde Taliban'ın rolü büyüktür. Dolayısıyla Taliban'ın Doha Antlaşması'ndaki taahhütlerine uyması beklenmektedir. Uluslararası toplumla ilişki kurmadan ve onun desteğini almadan Taliban'ın Afganistan Sorunu'nu çözemeyeceği açıktır. Bu anlamda meşruiyet meselesi, göç mevzusunun çözümü açısından da kritiktir.

Yaşanan yarım asırlık savaş nedeniyle Afganistan'ın tüm yapıları çökmüştür. Ülkenin yeniden inşası için ise Afganistan'ın kaynakları yetersizdir. Dolayısıyla Taliban, Afganistan madenleri başta olmak üzere farklı alanlarda yabancı yatırımları çekmeye çalışacaktır. Yatırımları çekmek için güvenliği sağlamak ve hukuki güvence vermek gerekmektedir. Dolayısıyla Taliban'ın bu yönde adımlar atması beklenmektedir.

Orta vadede göçü önlemek için bir diğer önemli adım da Taliban'ın ilan ettiği genel affı genişletmesi ve istihdam yaratması olacaktır. Çünkü işsiz ve geliri olmayan bir insanlar, başlı başına bir sorundur. Yoksa onlar ya Taliban'a karşı savaşan gruplara katılacak ya da göç etmek zorunda kalacaktır. Nitekim Taliban'ın yeniden Afganistan'da egemen olmasıyla yurtdışına kaçan insanların çoğunun devrik rejimin güvenlik kurumlarında çalışan insanlar olduğu bilinmektedir.

Orta vadede atılabilecek gereken bir başka adım da Marshall Planı benzeri bir "Kalkınma Fonu"nun kurulmasıdır. Daha önce Afganistan'ın gelişmesi ve kalkınması için Bonn, Tokyo, Londra Konferansları düzenlenmiştir. 2012 yılında 70 devlet ve uluslararası örgütün temsilcileri, Japonya'nın başkenti Tokyo'da bir araya gelmiş ve Afganistan'ın gelişmesi ve kalkınması için yardım paketleri açıklamıştır. Fakat açıklanan yardımlar ya verilmemiş ya da zamanında verilmemiştir. Dolayısıyla yapılan yardımlar, Afganistan'ın kalkınması ve refahı için önemli bir etki yaratamamıştır (BBC, 2022c).

Geçmişten ders çıkararak Afganistan Sorunu'nun çözülmesi için kurulacak Kalkınma Fonu'nun altyapı projelerine odaklanması olasıdır. Çünkü, kalkınma projeleri, Afgan halkına istihdam yaratacak ve bu da göçü azaltacaktır.

Öte yandan ABD başta olmak üzere Batı, Afganistan'ı işgal etmesi ve sorumsuz şekilde çekilmesi hasebiyle sorunun derinleşmesinin ana nedenidir. Dolayısıyla yardımlar ve fonlar noktasında da Batı'nın sorumluluk alması gerekmektedir. Bu fonların şeffaflığı ise oldukça önemlidir.

UZUN VADELİ ÇÖZÜM YOLLARI

Afgan Sorunu'nun ana nedenlerinden biri de küresel ve bölgesel aktörlerin Afganistan jeopolitiği üzerindeki rekabetidir. Afganistan kaynaklı göçün sonlanması için uzun vadede küresel ve bölgesel aktörlerin Afganistan'a güvenlikten ziyade; ekonomik bir perspektiften bakmaları önemlidir. Çünkü ekonomi temelil politikalar, karşılıklı bağımlılık yaratacaktır ve Afganistan'ın istikrarsızlaşmasının kendi çıkarına olmayacağını düşünen devletler sorunu tırmandırma politikası izlemek yerine; işbirliği yapma yoluna gidecektir.

Bilindiği üzere Afganistan, Güney Asya, Orta Asya ve Ortadoğu jeopolitiği merkezinde yer alan bir devlettir. Dolayısıyla Afgan politikacılar, ülkenin bu özelliğini fırsatta çevirebilir. Bu bağlamda Afganistan, Asya'daki üç jeopolitik merkezi birbirine bağlayarak bölgenin refahı, gelişmesi ve kalkınmasında belirleyici rol oynayabilir

Nitekim Orta Asya devletleri, Afganistan'da güvenliğin sağlandığını düşünerek geçmişte ele aldığı projeleri hayatta geçirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Türkmenistan, doğalgazını Afganistan üzerinden Pakistan ve Hindistan'a ulaşmasını sağlayan TAPI projesinin hayata geçirilmesi için girişimde bulunmaktadır (Erol ve Kaya, 2021: 434). Aşkabat yönetimi,

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

Kırgızistan ve Tacikistan Afganistan üzerinden Pakistan'a elektrik ihraç etmek için TAP projesini ortaya koymuştur. Özbekistan ise Afganistan üzerinden Hint Okyanusuna ve Basra Körfezi'ne ulaşmak için demiryollarını inşa etmeye çalışmaktadır. Bahsi geçen projeler hayata geçirildiğinde, Afganistan rekabet alanı olmaktan çıkarılarak bir işbirliği coğrafyasına dönüşebilir.

SONUÇ

Afganistan tarihine bakıldığında, bu ülkenin tarih boyunca göç verdiği görülmektedir. Fakat yarım asırdır Afganistan'ın dünya çapında en çok göç veren ülkelerden olduğu görülmektedir. Afganistan'dan göç edenlerin her kesimden ve bölgeden olduğu bilinmektedir. Bir diğer ifadeyle, Afganistan'dan göç etmeyen etnik ve mezhepsel grup yoktur. Yarım asırdır Afganlar, göçmen olarak yabancı devletlere gittiği için dünyada Afgan göçmen olmayan bir devletten de bahsedilmesi mümkün değildir.

Afganistan kaynaklı göçün pek çok nedeni vardır. Fakat en önemli sebeplerin savaş ve istikrarsızlık olduğu ifade edilebilir. Çünkü savaş, halkın ontolojisini tehdit ederek ülkenin tüm yapılarını çökertmekte ve halkın temel haklarının sağlanmasını engellemektedir. Afganistan'daki siyasi gelişmelere göre, göçte artış ve düşüşler yaşandığı görülmektedir. Ne zaman ülkede istikrar ve güvenlik sağlansa, göçte düşüşün yaşandığı; fakat güvensizlik arttığında da göçte artış olduğu görülmektedir. İnsanlar genel olarak daha iyi bir geleceğe ulaşmak ve müreffeh bir yaşam için ülkeyi terak ederken; Afganların göç etmesinin sebeplerinin başında canlarını kurtarma arzuları gelmektedir.

SSCB, Afganistan'ı işgal ederek Afganları göçe zorladığı için Afgan halkının ilk aşamada yoğun biçimde Pakistan ve İran'a göç ettiği bilinmektedir. Fakat bahsi geçen devletlerde gelecek bulamayan pek çok Afganın Türkiye ve Batılı devletlere gittiği de bilinmektedir. Afgan

nüfusunun oranı belli olmadığı gibi yurtdışında bulunan Afganlar hakkında da net bilgi bulunmamaktadır. Fakat tahmini rakamlarla yurtdışında bulunan Afganların oranının yedi milyon olduğu düşünülmektedir. Afgan göçmenlerin ikinci ve üçüncü nesli, eğitim aldığı toplumla entegre olduğu için iş bulma ve uyum sağlama konusunda ciddi bir sorun yaşamamaktadır. Ancak yeni göç edenlerin bulunduğu toplumda iş bulma ve diğer konularda sorun yaşadığı görülmektedir.

Taliban, 15 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan'da egemen olmuştur. Her ne kadar ülkede güvenliğin sağlandığını iddia etse de göçte artış yaşanmıştır. Bunun nedeni ise Afganistan'daki ekonomik ve insani krizle, devrik rejimin güvenlik ve bürokrasisindeki çalışanların korkusu ve Afgan gençlerinin Batılı yaşam tarzını içselleştirmesidir.

Diğer taraftan güvenlik bakımından DEAŞ, zaman zaman Afganistan'da intihar saldırıları gerçekleştirmektedir. Siyasi bakımdan Taliban'la uluslararası toplum ve muhalifleri anlaşmamakta ve Taliban yönetimi, uluslararası toplum tarafından tanınmamaktadır. Ekonomik olarak ise Afganistan'ın kaynakları, ülkenin sorunlarını çözecek nitelikte değildir.

Bilindiği üzere devletler, düzensiz göçü ulusal ve sınır güvenliğine tehdit olarak görmekte ve göçü engellemek için gerektiğinde güç kullanmayı bile düşünmektedir. Göç yollarının çetrefilli olması ve devletlerin katı tedbirleri nedeniyle her yıl binlerce Afgan, yabancı devletlerin sınırlarında hayatının kaybetmektedir. Afganların göç etmesi, ülkenin geri kalmasına neden olan faktörlerden biridir. Çünkü Afgan halkının vergileriyle yetişen kalifiye insanların göç etmesi, Afganistan'da cehaletin ve radikalleşmenin artmasına neden olmaktadır.

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

Afganistan merkezli göç, yabancı devletlerde de sorun yaratmaktadır. Bu yüzden de Afgan Sorunu'nun çözülmesi mevzuuyla uluslararası toplum yakından ilgilenmektedir. Fakat göçün pek çok nedeni olduğu için tek bir çözümden söz etmek mümkün değildir. Fakat kısaca özetlemek gerekirse Afganistan kaynaklı göçün çözümü, göçe neden olan faktörlerle mücadele edilmesinden geçmektedir.

KAYNAKÇA

Cumhurbaşkanı Erdoğan Açıkladı: Türkiye’de Kaç Afgan Göçmen Var?. (2022). En Son Haber, <https://www.ensonhaber.com/gundem/cumhurbaskani-erdogan-acikladi-turkiyede-kac-afgan-gocmen-var-turkiyedeki-afgan-gocmen-sayisi-2021>.

EROL, M. S. ve BAŞARAN, D. (2021). Afgan Sorunu Bağlamında Şanghay İşbirliği Örgütü’nün Ortadoğu Açılımı. Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 5(2), 402-432.

EROL, M. S. ve BAŞARAN, D. (2021). Afganistan Merkezli Gelişmelerin Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiğine Etkileri. Demokrasi Platformu Dergisi, 10(35), 1-35.

EROL, M. S. ve KAYA, E. (2021). Afganistan Barış Süreci: Küresel ve Bölgesel Aktörler. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 5(2), 407-457.

ایران اور افریقا کے درمیان افغانستان کی ترقی اور ترقی (İtihadıye avrupa yek milyard euro kumak be Afganistan ilam kard). (2022). DW, <https://l24.im/Aal>.

95 ton kumak (İrsal 95 ton kumak başardustane be Kirgizha der Afganistan). (2023). Fars News Agency, <https://l24.im/ZGfwU>.

95 ton kumak (İrsal kumakhayi credit Rusya be Afganistan). (2022). IRIB News Agency, <https://l24.im/DCAV>.

Alman az panahcuyan (Alman az panahcuyan Afganistan’i der İran himayet mekunad). (2022). UNHCR, <https://www.unhcr.org/ir/fa/2021/11/30/germany-supports-afghan-refugees-in-iran>.

نه اتس ارد ناهج رد یناتسن اغفا نایوچهانپ و نارجام دادعت (Tedadi muhaciran ve panahcuyan Afganistani der cihan). (2022). Afghan Paper, <https://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=163892>.

نه اتس ارد ناتسن اغفا؛ وضع یاهروشک زاللم نامزاس مقباس یب یلام کمک تس اوخرد (Derhasti kumak hayi mali be sabikayi sazmani millal az kişverhayi uz). (2022). Euronews, <https://per.euronews.com/2022/01/11/un-asked-for-5-billions-unprecedented-aid-for-afghanistan>.

دیسر ناتسن اغفا هب ناتسنمکرت یرشب یاهکمک ؤلومحم نیمود (Duvimin mahmulayi kumak hayi beşeri Türkmenistan be Afganistan rasit). (2023). VOA, <https://www.darivoa.com/a/humanitarian-aid-to-Afghanistan/6355447.html>.

تسرا ناتسن اغفا نایوچهانپ تسخن دصقم نارای: للم نامزاس (Sazmani millal: İran maksadi nuhusti penacuhan Afganistan ast). (2022). IRNA, <https://l24.im/V9PG6DA>.

ربخ ناتسن اغفا هب کمک یارب رلاد درایلیم ۱.۵ یروآعمج زاللم نامزاس (Sazmani millal az cemavari 1.5 milyar dolar berayi kumak be Afganistan habar dad). (2022). Haşti Subh, <https://8am.af/the-united-nations-has-announced-that-it-has-raised-1-5-billion-to-help-afghanistan>.

دهدیم همادا ار ناتسن اغفا هب دقن لوپ لاقتنا نایرج دحتم للم نامزاس (Sazmani millal muttahid ciryani intikal pul be Afganistan ra idame mediyad). (2023). Azadi Radio, <https://da.azadiradio.com/a/32215780.html>.

تسرا متشک ار نیشیپ تلود وضع ۱۰۰ زایشیب نابلاط: للم نامزاس (Sazamani millal: Taliban beş az 100 uzvi devleti peşinra kuşta ast). (2023). Toseirani, <https://l24.im/Q8FTN>.

ناتسن اغفا یارب وی کوت سنارفنک نشور هیاس (Sayeyi ruşan kanfaransi tukyo berayi Afganistan). (2022c). BBC, https://www.bbc.com/persian/afghanistan/2012/07/120705_tokyo_conference_q_and_a.

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

یم صاصتخا ناتسن اغفا هب مناتس ودرش ب یاه کمک وروی نویلیم ۱۰۰ هسنارف (Faransa 100 milyon Euro kumakhayi beşker dustane be Afganistan ihtisas medihad). (2023). Shafaqna, <https://fa.shafaqna.com/news/1224107>.

یم صاصتخا ناتسن اغفا هب مناتس ودرش ب یاه کمک وروی نویلیم ۱۰۰ هسنارف (Fransa 100 milyon Er okumak hayi beşker dustane be Afganistan ihtisas dad). (2022). Shafaqna, <https://fa.shafaqna.com/news/1224107>.

دنگیم کمک ناتسن اغفا مدرم اب رلاد نویلیم ۵۶ اداناک (Kanada 56 milyon dalar be mardum Afganistan kumak mekunad). (2022). Azad, Radio, <https://da.azadiradio.com/a/31620913.html>.

کمک ناتسن اغفا مدرم هب «رالاد درایلیم کی» دندرک دهعت ناهج یاهروشک (Kişverhayi cihan taahhüt kerden yek milyar dolar be mardumi Afganistan kumak kunad). (2022). Özgürlük Radyosu, <https://www.radiofarda.com/a/un-seeks-606-million-for-afghanistan-after-taliban-takeover/31458219.html>.

نابللاط ینارمکح تحت ناتسن اغفا هب نیچ یرالاد نویلیم ۳۱ کمک (Kumak 31 milyon doları Çin be Afganistan taht hukumrani Taliban). (2022). Independent, <https://l24.im/Kmj>.

ناتسن اغفا هب اکیرما یرلاد نویلیم ۱۴۴ مناتس ودرش ب کمک (Kumak başar dustaneyi 144 milyon doları Amerika be Afganistan). (2022). DW, <https://l24.im/L9HdhfK>.

دیسر ناتسن اغفا هب ناتس قازق مناتس ودرش ب یاهکمک (Kumakhayi Beşar Dustaneyi Kazakistan be Afganistan rasit). (2023). AFINTL, <https://www.afintl.com/202209034282>.

ناغفا رازه دص زا شیب الاح ات ۲۰۲۱ لاس زاغآ زا :ناگدنهانپ ىلاع ای یراس یمک (Kamisari ali panahundagan: az agaz sal 2021 ta hal beş az sadhazar Afgan beca şuda ast). (2022a). BBC, <https://www.bbc.com/persian/afghanistan-57279754>.

زایلاتی بونج رد هدش قرغ قیاق رب راوس نایوجهانپ رتشیب: تاجن یاههورگ دنوب ناتسن اغفا (Guruhayi necat: Beşter penahcuyan sevar be kayiq gark şuda der junub italya az Afganistan ast). (2022). AFINTL, <https://www.afintl.com/202302284148>.

دیسر ناتسن اغفا هب ناتسکبزا هیودا و ییاذغ یاه کمک گرزب ؤلومحم (Mahmula buzurg kumak hayi gizayi ve adviyeyi Uzbekistan be Afganistan rasit). (2023). Azadi Radio, <https://da.azadiradio.com/a/31831201.html>.

رد یرشب هعجاف زایریگولج یارب کمک رلاد درایلیم جنپ راتس اوخ دحتم للم دش ناتسن اغفا (Millali muttahid hastari penç milyar dalar kumak berayi cilavgiri az faciayi beşeri der Afganistan şud). (2022). DW, <https://l24.im/Y6Ey>.

امبیسآ و امتصرف، لم اوع؛ امن اغفا ترجمه (Muhacirat Afganga; avamil, firsatha ve asibha). (2022). The Daily Afghanistan, http://dailyafghanistan.com/opinion_detail.php?post_id=146208.

دیسر لباک هب دنه مناتس و درشب یاه کمک ملومحم نیتسخن (Nehustin Mehmulayi kumakhayi beşerdustaneyi Hindistan be kabul rasit). (2022). Tolo News, <https://tolonews.com/fa/afghanistan-175845>.

مدرک لاسرا ناتسن اغفا هب رلاد درایلیم ۱.۱ اکیرم، لباک تلود طوقس زا: راگی (CIGAR: Az sukut Kabul Amerika 1.1 milyar dolar be Afganistan irsal karda). (2022). ISNA, <https://l24.im/Jylz>.

AFGANİSTAN MERKEZLİ GÖÇÜN NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

STRUCTURED ABSTRACT

Looking at the history of Afghanistan, it is seen that this country has given immigration throughout history. However, for half a century, Afghanistan has been one of the countries that send the most immigrants worldwide. It is known that immigrants from Afghanistan are from all walks of life and region. In other words, there is no ethnic or sectarian group that has not migrated from Afghanistan. Since Afghans have gone to foreign states as immigrants for half a century, it is not possible to talk about an Afghan non-immigrant state in the world.

There are many reasons for migration from Afghanistan. However, it can be stated that the most important reasons are war and instability. Because the war threatens the ontology of the people, collapses all the structures of the country and prevents the basic rights of the people from being provided. According to the political developments in Afghanistan, it is seen that there are increases and decreases in migration. Whenever stability and security are ensured in the country, there is a decrease in immigration; but when insecurity increases, it is seen that there is an increase in migration. While people generally leave the country for a better future and a prosperous life; The main reason for the migration of Afghans is their desire to save their lives.

It is known that Afghan people immigrated to Pakistan and Iran intensively in the first stage, as the USSR invaded Afghanistan and forced Afghans to migrate. However, it is also known that many Afghans who could not find a future in the mentioned states went to Turkey and Western states. The proportion of the Afghan population is not clear, and there is no clear information about Afghans abroad. However, the estimated number of Afghans abroad is thought to be seven million. The second and third generation of Afghan immigrants do not have serious problems in finding a job and adapting because they are integrated into the society in which they were educated. However, it is seen that new immigrants have problems in finding a job and other issues in the society.

The Taliban took over Afghanistan on August 15, 2021. Although he claims that security is provided in the country, there has been an increase in immigration. The reason for this is the economic and humanitarian crisis in Afghanistan, the fear of the security and bureaucracy of the deposed regime, and the internalization of the Western lifestyle of Afghan youth.

On the other hand, in terms of security, DEASH occasionally carries out suicide attacks in Afghanistan. Politically, the international community and its opponents cannot agree with the Taliban, and the Taliban administration is not recognized by the international community. Economically, Afghanistan's resources are not qualified to solve the country's problems.

As it is known, states see irregular migration as a threat to national and border security and even consider using force when necessary to prevent migration. Due to the intricate migration routes and the strict measures of the states, thousands of Afghans lose their lives on the borders of foreign states every year. Immigration of Afghans is one of the factors that cause the country to fall behind. Because the migration of qualified people raised by the taxes of Afghan people causes ignorance and radicalization to increase in Afghanistan.

Immigration based in Afghanistan also creates problems in foreign states. For this reason, the international community is closely interested in resolving the Afghan Question. However, since there are many reasons for migration, it is not possible to talk about a single solution. However, to summarize briefly, the solution to migration originating from Afghanistan is to deal with the factors that cause migration.